

**Міністерство освіти і науки України
Університет митної справи та фінансів**

**МАКРОЕКОНОМІКА.
ПРАКТИКУМ
(для самостійної роботи студентів)**

Навчальний посібник

Дніпро
2019

УДК 330.1(075.8)

M15

*Рекомендовано до друку як навчальний посібник
вченою радою Університету митної справи та фінансів
(протокол № 17 від 08.07.2019 р.)*

Рецензенти:

Ю. І. Пилипенко – доктор економічних наук, професор, завідувач кафедри економічної теорії та міжнародних економічних відносин Національного технічного університету «Дніпровська політехніка»;

А. Г. Бабенко – доктор економічних наук, професор, професор кафедри економіки та соціально-трудових відносин Університету митної справи та фінансів

Макроекономіка. Практикум (для самостійної роботи студентів) :
M 15 навчальний посібник / О. Ф. Івашина, С. Ю. Івашина,
Р. Ю. Олексієнко, І. О. Матвійчук. – Дніпро : Університет митної
справи та фінансів, 2019. – 56 с. – (Серія: Бізнес. Економіка. Фінанси).
ISBN 978-966-328-157-5

Макроекономіка – один із ключових складників економічної науки, що вивчає розвиток суспільства. Дисципліна «Макроекономіка» забезпечує інтеграцію різних наук, насамперед економіки та математики, соціальну спрямованість сучасної економіки. Навчальний посібник продовжує серію «Бізнес. Економіка. Фінанси», він містить питання для обговорення, тести, практичні завдання, виконання яких дасть змогу краще засвоїти теоретичні знання та виробити практичні навички їх застосування. Практикум є результатом упровадження в навчальний процес результатів наукових досліджень авторів.

Для студентів, які вивчають курс макроекономіки за програмою підготовки бакалаврів.

УДК 330.1(075.8)

ISBN 978-966-328-157-5

© Івашина С. Ю., Івашина О. Ф.,
Олексієнко Р. Ю., Матвійчук І. О., 2019
© Університет митної справи та фінансів, 2019

Серія «БІЗНЕС. ЕКОНОМІКА. ФІНАНСИ»

Серію засновано у 2017 році

Редакційна колегія:

Васильєва Т. А. (голова редакційної колегії), д.е.н., проф., директор навчально-наукового інституту фінансів, економіки і менеджменту ім. Олега Балацького Сумського державного університету;

Алієв А. А., д.е.н., проф., экс-голова Державного митного комітету Республіки Азербайджан;

Бережнюк І. Г., д.е.н., доц., начальник Хмельницької митниці Державної фіскальної служби України;

Доріна О. Б., д.е.н., проф., завідувач кафедри національної економіки та державного управління Білоруського державного економічного університету;

Єгоров О. Б., экс-голова Державної митної служби України, заслужений економіст України;

Задоя А. А., д.е.н., проф., завідувач кафедри міжнародних економічних відносин та економічної теорії Університету імені Альфреда Нобеля, академік Академії економічних наук України;

Макаренко А. В., экс-голова Державної митної служби України, заслужений економіст України;

Пашко П. В., д.е.н., проф., ректор Університету Державної фіскальної служби України, заслужений діяч науки і техніки України;

Ченцов В. В., д.держ.упр., д.і.н., проф., перший проректор Університету митної справи та фінансів, заслужений діяч науки і техніки України

У серії «Бізнес. Економіка. Фінанси» вийшли друком:

2019

Вплив фінансової системи на стабільність економічного розвитку /
за редакцією д.е.н., професора А. А. Мещерякова
(монографія)

Організація виробничої та маркетингової діяльності
малого і середнього бізнесу / за науковою редакцією д.е.н., професора,
академіка Академії економічних наук України К. С. Жадька
(монографія)

Щетинін А. І. Гроші та кредит
(навчальний посібник)

Історія вчень менеджменту. Практикум /
Н. С. Ковтун, Б. В. Літовченко
(навчальний посібник)

ЗМІСТ

Умовні позначення	7
Вступ	9
Розділ 1. Макроекономіка як теоретична основа економічної політики держави	10
1.1. Макроекономіка як наука	10
Питання для обговорення	10
Тести	11
1.2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків	12
Питання для обговорення	13
Тести	13
Практичні завдання	15
1.3. Ринок праці.....	16
Питання для обговорення	16
Тести	17
Практичні завдання	19
Розділ 2. Макроекономічна рівновага	21
2.1. Товарний ринок	21
Питання для обговорення	21
Тести	21
2.2. Грошовий ринок. Інфляційний механізм	24
Питання для обговорення	24
Тести	25
Практичні завдання	29
Розділ 3. Макроекономічний аналіз	31
3.1. Споживання домогосподарств	31
Питання для обговорення	31
Тести	31
Практичні завдання	33
3.2. Приватні інвестиції	33
Питання для обговорення	34
Тести	34
Практичні завдання	35
Розділ 4. Макроекономічна динаміка	36
4.1. Сукупні видатки і ВВП	36
Питання для обговорення	36
Тести	36
Практичні завдання	38
4.2. Економічна динаміка	39
Питання для обговорення	39

Тести	39
Практичні завдання	41
Розділ 5. Державне регулювання економіки	42
5.1. Держава в системі макроекономічного регулювання	42
Питання для обговорення	42
Тести	43
Практичні завдання	44
5.2. Зовнішньоекономічна діяльність	45
Питання для обговорення	45
Тести	46
Практичні завдання	52
Рекомендована література	55

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ ТА СКОРОЧЕННЯ

- A – амортизація;
 a – норма амортизації;
 AD – сукупний попит;
 AS – сукупна пропозиція;
 BP – сальдо платіжного балансу;
 BS – бюджетне сальдо;
 C – величина споживання домогосподарств;
 C_0 – величина автономного споживання домогосподарств;
 C' – гранична схильність до споживання;
 CA – сальдо балансу за поточним рахунком;
 d – коефіцієнт розподілу грошової маси на готівку та депозити;
 G – державні видатки;
 GDP (ВВП) – валовий внутрішній продукт;
 GNI (ВНД) – валовий національний дохід;
 GNP (ВНП) – валовий національний продукт;
 $GNDI$ (ВНДн) – валовий національний наявний дохід;
 I – величина валових інвестицій;
 I_n – величина чистих інвестицій;
 I_{PL} – величина планових інвестицій;
 I' – величина незапланованих інвестицій;
 I_p, P – індекс цін;
 IM – імпорт;
 $IS-LM$ – одночасна рівновага товарного та грошового ринків;
 $IS-LM-BP$ – одночасна «внутрішня» та «зовнішня» рівновага економіки;
 i – процентна ставка;
 i^* – світова процентна ставка;
 k – капіталоозброєність праці;
 K – величина капіталу;
 KA – сальдо балансу за капітальним рахунком;
 L_1 – попит на гроші для угод (операційна каса);
 L_2 – попит на «спекулятивну касу»;
 M^D – попит на гроші;
 M^S – пропозиція грошей;
 m' – гранична схильність до споживання імпортованих товарів;
 N – кількість праці;
 n – темп зростання кількості населення;
 N^D – попит на ринку праці;
 N^S – пропозиція на ринку праці;
 NDP (ЧВП) – чистий внутрішній продукт;
 NI (НД) – національний дохід;
 P – загальний індекс цін;
 R – резерви банку;

r – мінімальні резервні вимоги Центрального банку;
 S – величина заощадження;
 S_{PL} – величина запланованих заощаджень;
 s' – гранична схильність до заощадження;
 T – прямі податки;
 t – ставка оподаткування;
 T_n – непрямі податки;
 TA – чисті податки;
 Y – показники випуску або доходу;
 Y^{AD} – величина сукупного попиту;
 Y^{AS} – величина сукупної пропозиції;
 X – експорт;
 X_n – чистий експорт товарів і послуг;
 X_k – чистий експорт капталу;
 q – обмінний курс;
 w – ставка номінальної заробітної плати;
 w_r – ставка реальної заробітної плати

ВСТУП

Практикум є результатом упровадження в навчальний процес наукових напрацювань авторів, доводить важливість знань з макроекономіки. Адже макроекономіка перетворилася на один із ключових інструментів під час дослідження господарського розвитку, забезпечує інтеграцію різних наук, насамперед економіки та математики, доказує соціальну спрямованість сучасного економічного розвитку.

Дисципліна «Макроекономіка» – важливий елемент підготовки фахівців, оскільки дає можливість по-новому підійти до розуміння необхідності врахування економічних чинників впливу на суспільні процеси та визначити різні диспропорції в соціально-економічному розвитку суспільства.

Навчальний посібник підготовлено на основі навчальної дисципліни, що викладається в Університеті митної справи та фінансів. Структура посібника відповідає освітньо-професійній програмі дисципліни «Макроекономіка» й забезпечує формування чітких знань про механізм функціонування економічної системи в умовах ринкових відносин, а також причини та наслідки діяльності всіх агентів національної економіки.

Видання орієнтоване на те, щоб навчити студентів аналізувати стан розвитку національної економіки; використовувати наукові досягнення окремих шкіл і напрямів в економічній теорії з метою аналізу макроекономічних процесів, розв'язувати практичні проблеми із застосуванням сучасних інструментів макроекономічного аналізу, виявляти джерела економічного зростання.

У Практикумі виділено всі теми дисципліни відповідно до програми підготовки бакалаврів за напрямом 07 «Управління та адміністрування». Особливу увагу приділено практичним можливостям макроекономічної теорії щодо розв'язання складних проблем розвитку сучасного господарства. У практикумі актуалізується проблематика розв'язання задач з використанням сучасних економіко-математичних підходів, що свідчить про важливість знань із суміжних дисциплін для формування всебічно підготовленого фахівця в галузі управління та адміністрування. Важливою є спроба показати студентам у процесі розв'язання задач принципові відмінності між неокласичною та кейнсіанською теоріями, дослідницькі можливості їхнього синтезу, а також підходи щодо ролі й можливостей макроекономічного регулювання в розвитку національних економік. Наприкінці навчального посібника подано відповіді на тестові та практичні завдання для ефективного самоконтролю знань.

Навчальний посібник «Макроекономіка» забезпечує організацію навчального процесу за модульним принципом, важливим елементом якого є самостійна робота з додатковими джерелами та обов'язковим виконанням практичних завдань. Автори сподіваються, що навчальний посібник буде корисний для студентів економічних спеціальностей закладів вищої освіти.

РОЗДІЛ 1. МАКРОЕКОНОМІКА ЯК ТЕОРЕТИЧНА ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

1.1. Макроекономіка як наука

Місце макроекономіки в системі економічних наук. Зростання ефективності економіки як головне завдання макроекономіки. Об'єкт і предмет макроекономіки. Механізм функціонування економіки як предмет макроекономіки. Позитивна та нормативна функції макроекономіки.

Макроекономіка та економічна політика. Метод макроекономіки. Моделювання як основний метод макроекономічного аналізу. Екзогенні та ендогенні змінні макроекономічних моделей. Запаси і потоки як два види кількісних змінних.

Питання для обговорення

1. Укажіть місце макроекономіки в системі економічних наук. Назвіть основні макроекономічні цілі суспільства. Досягнення яких із них найважливіше для нашої країни?

2. Покажіть зв'язки між економічними фактами, макроекономічною теорією та економічною політикою.

3. Наведіть приклади екзогенних та ендогенних змінних у макроекономічних моделях.

4. Що таке макроекономічна модель? Які умови, на вашу думку, слід забезпечити для проведення макроекономічних експериментів?

5. Які способи і прийоми пізнання використовуються в макроекономічному дослідженні?

6. Яке значення в макроекономічних дослідженнях мають економетричні та статистичні методи?

7. Поясніть, як у системі змішаної економіки забезпечується обмін економічною інформацією для прийняття та реалізації рішень щодо розподілу рідкісних ресурсів.

8. Опишіть процес функціонування системи змішаної економіки на прикладі моделі обороту ресурсів, продуктів і доходу. Визначте обмеження такої моделі щодо пояснення економічних процесів.

9. Наведіть приклади економічних цілей суспільства, що взаємодоповнюють одна одну, й таких, що взаємно виключають одна одну.

10. Чим в економічній теорії відрізняється динамічна макроекономічна модель від статичної?

11. Наскільки, на вашу думку, важливим для результативності макроекономічної теорії є те, що агрегати, з якими вона працює, розглядаються не ізольовано один від одного, а в тісному взаємозв'язку між собою, економічним оборотом або оборотом доходу?

12. У чому, на вашу думку, полягає господарсько-політична цінність макроекономічного підходу?

13. Як ви оцінюєте переваги та недоліки макроекономіки на високому рівні агрегування?

14. Чому в результаті узагальнення індивідуально-економічних величин у загальноекономічні агрегати відбувається втрата інформації?

15. Чому, на вашу думку, основний напрям економічної теорії пішов шляхом, визначеним класичною політекономією та неокласичним мікроаналізом?

16. Продемонструйте можливості динамічного аналізу на будь-якій моделі закритої економіки.

Тести

1. Основним завданням макроекономіки є формування системи знань, необхідних для:

- а) зростання обсягів виробництва в національній економіці;
- б) зростання величини споживання;
- в) підвищення ефективності національного виробництва;
- г) збільшення економічних ресурсів у національній економіці;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Об'єктом дослідження макроекономічної науки є:

- а) продуктивні сили національної економіки;
- б) виробничі відносини;
- в) економічна система національної економіки;
- г) економічні ресурси національної економіки;
- д) усі відповіді неправильні.

3. Предметом дослідження макроекономіки є:

- а) ринкові відносини;
- б) державне регулювання в національній економіці;
- в) нефінансові корпорації, фінансові корпорації, держава;
- г) домогосподарства, фірми, держава;
- д) усі відповіді неправильні.

4. Позитивна функція макроекономіки спрямована на вивчення:

- а) методів державного регулювання національної економіки;
- б) фактичного стану національної економіки;
- в) методів подолання економічної кризи;
- г) шляхів подолання інфляції;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Нормативна функція макроекономіки спрямована на обґрунтування:

- а) причин економічної кризи;
- б) причин інфляції в національній економіці;

- в) рекомендацій для забезпечення економічного зростання;
- г) наслідків економічної кризи;
- д) усі відповіді неправильні.

6. На відміну від мікроекономіки, макроекономіка:

- а) використовує переважно агреговані поняття;
- б) включає теорію грошей;
- в) не використовує абстрактних гіпотез;
- г) використовує поняття економічної рівноваги;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Під час порівняння розподілу національного доходу до і після сплати податків часто трапляється такий аналіз:

- а) порівняльної статистики;
- б) статичний;
- в) динамічний;
- г) порівняльної динаміки;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Суб'єктами змішаної економіки є:

- а) домогосподарства, ринок, держава;
- б) уряд, міністерства, фірми;
- в) домогосподарства, фірми, держава;
- г) фірми, фінансові установи, бюджетні установи;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Економічні системи розрізняються:

- а) структурою виробництва;
- б) рівнем життя населення;
- в) продуктивністю праці;
- г) формами власності на ресурси;
- д) усі відповіді неправильні.

1.2. Макроекономічні показники в системі національних рахунків

Методологічні принципи побудови системи національних рахунків. Основні категорії системи національних рахунків: додана вартість, інституціональні одиниці, сектори, операції, рахунки.

Валовий випуск та валовий внутрішній продукт (ВВП). Методи обчислення ВВП: а) виробничий; б) «за доходами»; в) «за витратами». ЧВП та національний дохід. Особистий та післяподатковий дохід.

Номінальний та реальний ВВП. Поточні й постійні ціни. Темп зростання і темп приросту реального ВВП. Індекси цін. Інфлювання та дефлювання ВВП.

Питання для обговорення

1. Які методологічні принципи покладено в основу побудови СНР?
2. Чому для оцінки результатів функціонування національної економіки доцільно враховувати лише вартість кінцевих продуктів?
3. Чому зміни в запасах враховують як частку інвестиційних витрат?
4. Дайте визначення поняття «чистий експорт».
5. Як вплине на реальний ВВП збільшення робочого тижня?
6. Дайте визначення економічним операціям в СНР.
7. У чому відмінність між інфлюванням і дефлюванням ВВП?

Тести

1. *Національний дохід не може перевищувати:*
 - а) ВНП, розрахований у цінах, які дорівнюють витратам виробництва;
 - б) ВВП, розрахований у ринкових цінах;
 - в) ЧНП, розрахований у ринкових цінах;
 - г) ВВП, розрахований у цінах, які дорівнюють витратам виробництва;
 - д) усі відповіді неправильні.
2. *Особистий дохід – це:*
 - а) вартість виготовлених за рік товарів і послуг;
 - б) дохід, отриманий домогосподарствами протягом даного року;
 - в) дохід, призначений для особистих витрат після сплати податків;
 - г) сума заощаджень із приватних джерел, що розміщені в даній країні;
 - д) ВВП мінус амортизація.
3. *Громадянин Польщі, який постійно проживає в Дніпрі, щорічно отримує дивіденди на акції польської корпорації. Цей дохід зараховується до:*
 - а) ВНД України;
 - б) ВНД Польщі;
 - в) ВВП Польщі;
 - г) ВВП України;
 - д) усі відповіді неправильні.
4. *Для визначення рівня економічного розвитку країни використовують низку показників, крім:*
 - а) ВВП на душу населення;
 - б) ефективності функціонування економіки, що обчислюється на основі ВВП;
 - в) виробництва і споживання деяких ключових видів продукції;
 - г) показників рівня заощаджень у національній економіці;
 - д) показників рівня та якості життя населення.

5. До методологічних принципів побудови СНР належать такі положення:

- а) реальний ВВП – це ВВП, обчислений у постійних цілях;
- б) дохід домогосподарств включає первинні та вторинні доходи;
- в) все, що має ринкову вартість, є власністю певних інституціональних одиниць;
- г) продуктивною є будь-яка діяльність, що приносить дохід її суб'єктам;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Які із зазначених величин є складовим елементом особистого доходу:

- а) дивіденди;
- б) змішаний дохід;
- в) соціальні трансферти зовнішні;
- г) додана вартість;
- д) заощадження?

7. У СНР зовнішньоекономічні операції відображені на:

- а) поточному рахунку;
- б) розподільчих рахунках;
- в) балансових рахунках;
- г) рахунку виробництва;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Із зазначених величин до складу ВВП, розрахованого за методом доходів, входять:

- а) дивіденди;
- б) змішаний дохід;
- в) чисті неприбуткові податки;
- г) рента;
- д) усі відповіді правильні.

9. Валовий національний дохід – це:

- а) ВВП – чисті поточні трансферти зовнішні;
- б) ВВП – чисті первинні доходи зовнішні;
- в) ВВП – чисті первинні доходи зовнішні – чисті поточні трансферти зовнішні;
- г) усі відповіді правильні.

10. Валовий наявний дохід *GNDI* – це:

- а) *GNI* – чисті поточні трансферти зовнішні;
- б) *GNI* – чисті первинні доходи зовнішні;
- в) *GDP* – чисті первинні доходи зовнішні;
- г) *GNI* – чисті первинні доходи зовнішні – чисті поточні трансферти зовнішні;
- д) усі відповіді правильні.

11. ВВП можна визначити за формулою:

- а) ВВП = валовий наявний дохід – чисті поточні трансферти зовнішні;
- б) ВВП = ВНД – чисті первинні доходи зовнішні – чисті поточні трансферти зовнішні;
- в) ВВП = ВНД – чисті первинні доходи зовнішні;
- г) усі відповіді правильні.

Практичні завдання

1. Економіка країни складається з п'яти галузей промисловості: гірничої, нафтогазової промисловості, електроенергетики, металургії, машинобудування та легкої промисловості. У минулому році вона характеризувалася такими показниками.

У гірничій промисловості було видобуто руди на 200 млн дол., у металургії виплавлено металу на 400 млн дол., до того ж весь випуск металургійної галузі було використано в машинобудуванні. У нафтогазовій галузі – видобуто нафти й газу на 100 млн дол., причому половину видобутку спрямовано на виробництво електроенергії вартістю 200 млн дол., а іншу половину спожито домогосподарствами. Вироблена електроенергія на суму 30 млн дол. була спожита домогосподарствами, підприємствами металургії на 50 млн дол., а інші галузі використали її рівною мірою. Вся продукція машинобудування обсягом 800 млн дол. спрямована на валові інвестиції, а вся продукція легкої промисловості обсягом 1 млрд дол. спожита домогосподарствами. Розрахуйте ВВП.

2. Розрахуйте за допомогою виробничого методу ВВП країни, якщо в минулому році валовий випуск становив 1000 млрд дол., матеріальні витрати – 500 млрд дол., податок на додану вартість – 100 млрд дол., інші податки – 80 млрд дол., субсидії – 20 млрд дол.

3. Розрахуйте величину валового наявного доходу в країні, якщо: заробітна плата найманих працівників становила 400 млрд дол.; валовий корпоративний прибуток – 100 млрд дол.; змішаний дохід – 50 млрд дол.; податки – 40 млрд дол.; субсидії – 10 млрд дол.; чисті факторні доходи зовнішні – 20 млрд дол.; чисті поточні трансферти зовнішні – 10 млрд дол.

4. Розрахуйте за допомогою методу «за витратами» реальний ВВП країни, якщо макроекономічні показники, що характеризували використання ВВП, були такими: кінцеві споживчі витрати домогосподарств становили 100 млрд грн; державні закупівлі товарів та послуг – 40 млрд грн; валові інвестиції приватного сектора в основний капітал – 50 млрд грн; зміни запасів матеріальних оборотних коштів – 4 млрд грн; чистий експорт – 3 млрд грн, а дефлятор ВВП становив 120 %.

5. У минулому році номінальний ВВП становив 200 млрд дол., а дефлятор ВВП – 110 %. У поточному році номінальний ВВП становив 250 млрд дол., а дефлятор ВВП – 105 %. Яким було зростання реального ВВП?

6. У минулому році економіка країни характеризувалася такими показниками (млрд дол.): $GNI = 500$; $I_n = 75$; $G = 80$; $C = 25$; $T = 30$; $T_k = 20$; субвенції підприємцям – 25; $X = 150$; $IM = 110$. Розрахуйте: $GNDI$; A ; BS .

7. У поточному році GNI країни становить 480 млрд дол., інші макроекономічні показники такі (млрд дол.): $I = 30$; $C = 300$; $G = 96$; $BS = 3$. Розрахуйте NNI ; X_n ; $GNDI$; S .

8. У минулому році GNP країни становив 500 млрд дол., інші макроекономічні показники такі (млрд дол.): $GNDI = 410$; $C = 300$; $X_n = -10$. Визначте величини: G ; S ; I_n .

9. Економіка країни характеризується в поточному році такими показниками (млрд дол.): сплачено заробітної плати – 270; отримано валового корпоративного прибутку – 105, змішаного доходу – 51; стягнуто неприбуткових податків – 65; субсидії – 28; чисті факторні доходи зовнішні – 23, чисті поточні трансферти зовнішні – 8. Розрахуйте GDP , GNI , $GNDI$.

10. Обчисліть приріст реального ВВП за таких умов: у базовому році реальний ВВП становив 1000 млрд дол., а в аналізованому році номінально збільшився до 1440 млрд дол., при цьому ціни зросли на 20 %.

1.3. Ринок праці

Ринок праці та механізм його функціонування. Попит, пропозиція й ціна на ринку праці. Класична теорія ринку праці. Кейнсіанська теорія ринку праці.

Неповна зайнятість і рівень безробіття. Види безробіття: фрикційне, структурне, циклічне. Повна зайнятість, природне безробіття та потенціальний ВВП. Закон Оукена. Соціально-економічні наслідки безробіття.

Державна політика зайнятості населення. Стимулівна політика як метод зменшення безробіття.

Питання для обговорення

1. Які фактори визначають попит і пропозицію на класичному ринку праці?
2. Поясніть, чому існує різниця між кривими Філіпса в короткотерміновому й довготерміновому періодах.

3. Наведіть якомога більше аргументів «за» і «проти» нерівності у розподілі доходів.

4. Дайте роз'яснення проблеми зайнятості на ринку робочої сили в неокласичній моделі та в моделі Кейнса. Поясніть, чому за умови класичної рівноваги завжди існує повна зайнятість, а в моделі Кейнса рівновага може встановлюватися за умов неповної зайнятості.

5. Спираючись на основну неокласичну модель ринку праці, поясніть зміни функції пропозиції праці, якщо:

а) пропозиція праці збільшується внаслідок збільшення кількості працездатного населення;

б) профспілки захищають прийняту в початковій ситуації збалансовану ставку заробітної плати, незважаючи на зміну виробничої функції, та попереджують щодо її зменшення.

6. Чому спроможність ринкового механізму до відновлення економічної рівноваги на умовах повної зайнятості не піддається часовому визначенню?

7. Наведіть нецінові чинники, які впливають на динаміку основних компонентів сукупного попиту на ринку праці.

8. Англійський демограф і економіст Р. Мальтус розробив песимістичну теорію довгострокової зміни рівня заробітної плати.

- Опишіть, як він обґрунтував такий прогноз.

- Поясніть, чому й досі не справилися його прогнози для розвинутих країн. За допомогою макроекономічної виробничої функції покажіть довгострокові тенденції розвитку, які Р. Мальтус не міг передбачити.

- Чи вбачаєте ви небезпеку, яку прогнозував Р. Мальтус, для країн, що розвиваються?

Тести

1. *Крива Оукена зміщується вгору, якщо збільшується:*

- а) доход повної зайнятості;
- б) норма природного безробіття;
- в) величина кон'юнктурного безробіття;
- г) значення коефіцієнта Оукена;
- д) усі відповіді неправильні.

2. *Якщо на ринку праці встановлюється рівновага, то:*

- а) ціна пропозиції праці дорівнює її граничній продуктивності;
- б) ціна попиту на працю дорівнює граничній продуктивності праці;
- в) еластичність пропозиції праці та еластичність попиту на працю за реальною ставкою рівні між собою;
- г) цінність граничного продукту праці дорівнює номінальній ставці зарплати;
- д) усі відповіді неправильні.

3. Якщо в короткому періоді під час підвищення рівня цін зростає зайнятість, то:

- а) зростання номінальної зарплати відстає від зростання рівня цін;
- б) відбувається зростання реальної ставки зарплати;
- в) зростання реальної ставки зарплати відстає від зростання середньої продуктивності праці;
- г) працівники не надають перевагу зростанню грошових доходів;
- д) усі відповіді неправильні.

4. Чи правильні такі твердження:

- а) у неокласичній концепції пропозиція праці не залежить від зміни рівня цін в економіці;
- б) у кейнсіанській концепції з підвищенням рівня цін пропозиція праці знижується;
- в) суперечка між неокласиками і Дж. Кейнсом щодо функції праці існує тільки за умови повної зайнятості;
- г) і в неокласичній, і в кейнсіанській концепціях зміна пропозиції праці зумовлена зміною попиту на працю;
- д) усі твердження неправильні?

5. За умови досягнення повної зайнятості:

- а) кожен працездатний в змозі знайти роботу, якщо зарплата його задовольняє;
- б) може існувати природне безробіття;
- в) може існувати кон'юнктурне безробіття;
- г) пропозиція праці не збільшується навіть з підвищенням реальної ставки зарплати;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Чи правильні твердження:

- а) графік неокласичної функції попиту на працю збігається із графіком граничної продуктивності праці;
- б) кейнсіанська функція попиту на працю визначає залежність між номінальною ставкою зарплати та обсягом попиту на працю;
- в) неокласична функція попиту на працю визначає залежність між номінальною ставкою зарплати та обсягом попиту на працю;
- г) графік кейнсіанської функції попиту на працю має відрізок, паралельний осі абсцис, на якій позначається кількість праці;
- д) усі твердження неправильні?

7. Ефект зайнятості у разі зміни рівня цін виявляється в зміні:

- а) попиту на працю;
- б) пропозиції праці;

- в) точки рівноваги на ринку праці;
- г) ціни попиту на працю;
- д) усі відповіді неправильні.

8. *Природне безробіття включає такі види безробіття:*

- а) циклічне та структурне;
- б) фрикційне та структурне;
- в) циклічне та фрикційне;
- г) циклічне та фактичне;
- д) усі відповіді неправильні.

9. *Якщо людина втратила роботу через скорочення попиту на даний вид праці, то виникає безробіття:*

- а) циклічне;
- б) природне;
- в) фрикційне;
- г) структурне;
- д) усі відповіді неправильні.

Практичні завдання

1. Населення країни становить близько 40 млн осіб. Серед них: 12 млн осіб – пенсіонери; 9 млн осіб – діти (до 16 років); 3 млн осіб припинили пошуки роботи, а кількість зареєстрованих безробітних – 2 млн осіб. Визначте кількість працюючих і рівень безробіття.

2. Реальний ВВП країни у поточному році становить 1150 млрд дол. Природний рівень безробіття – 4 %, а фактичний – 6 %. Визначте, яким може бути потенційний ВВП країни наступного року.

3. Припустимо, що в поточному році фрикційне і структурне безробіття становлять 6 %, а рівень фактичного безробіття – 10 %. Номінальний ВВП становить 300 млрд грн, якщо індекс цін – 110 %. Використовуючи закон Оукена, визначте втрати реального ВВП від безробіття.

4. Виведіть неокласичну та кейнсіанську функції попиту на працю за умови використання 4 од. капіталу і технології за виробничою функцією: $Y = \sqrt{NK}$.

5. Виробнича функція визначає пропозицію товарів в економіці й має вигляд: $Y = 8N - 0,5N^2$. Попит на ринку праці визначається за функцією: $N^D = 8 - w_r$, а пропозиція праці: $N^S = w_r$. Яким буде реальний випуск за умови економічної рівноваги?

6. Визначте величину ставки реальної заробітної плати за умови повної зайнятості, якщо реальний випуск визначається за виробничою функцією: $Y = 9N - 0,5 N^2$, а пропозиція праці – за формулою: $N^S = 2w$.

7. Технологія виробництва визначається за виробничою функцією: $Y = 25\sqrt{NK}$, а функція пропозиції праці має вигляд: $N^S = \frac{W^2}{256}$. Визначте рівноважну величину заробітної плати, якщо $I_p = 1,5$.

8. Підприємці планують використати 4 одиниці капіталу за технологією виробництва, що визначається виробничою функцією: $Y = 5\sqrt{NK}$, при цьому функція пропозиції праці має вигляд $N^S = 1,6w$. Визначте функцію сукупної пропозиції.

9. Як вплинуть на положення кривої попиту на працю в системі координат N/w зазначені події:

- а) збільшення використовуваного капіталу відповідно до заданої технології;
- б) збільшення чисельності населення;
- в) зниження реальної ставки заробітної плати;
- г) зростання ефективності технології;
- д) зниження рівня цін?

10. За технологією виробництва, представленою виробничою функцією, $Y = 9N - 0,5N^2$, а величина пропозиції праці $N = 2w$. Наведіть графічно стан рівноваги на ринку праці в системах координат N/w та w/N .

РОЗДІЛ 2. МАКРОЕКОНОМІЧНА РІВНОВАГА

2.1. Товарний ринок

Економічний кругообіг в умовах чистого ринку. Взаємодія між домогосподарствами і підприємствами на товарному ринку.

Сукупний попит. Цінові фактори сукупного попиту. Нецінові фактори сукупного попиту та їх вплив на його криву.

Сукупна пропозиція. Сутність сукупної пропозиції. Класична модель сукупної пропозиції. Зміна цін і реального ВВП на різних ділянках короткострокової кривої сукупної пропозиції. Нецінові фактори сукупної пропозиції та їх вплив на її криву. Сукупний попит – сукупна пропозиція як базова модель економічної рівноваги.

Питання для обговорення

1. Поясніть, у яких відносинах перебувають домогосподарства та підприємства у процесі економічного кругообігу.

2. Поясніть роль фінансових посередників у процесі економічного кругообігу.

3. Сформулюйте теорему Ж. Б. Сея. Розкритикуйте її. Які основні політико-економічні результати випливають із цієї «теореми»?

4. У чому полягає відмінність між ринковим і сукупним попитом?

5. У чому полягає відмінність сукупної пропозиції у довгому періоді від сукупної пропозиції у короткому періоді? Чим ця відмінність викликана?

6. У чому полягає довгострокова і короткострокова рівновага сукупного попиту і сукупної пропозиції?

7. Дайте критичну оцінку основним припущенням неокласичної макроекономічної моделі, які мають важливе економічне значення.

8. Чому в неокласичній моделі до економічної рівноваги ($AD=AS$) додається рівновага заощаджень – інвестицій ($S-I$)?

9. Які зміни відбудуться на грошовому ринку, якщо швидкість грошового обороту грошей збільшується за постійної пропозиції грошей?

10. Чому рівновага типу «сукупний попит – сукупна пропозиція» розглядається як модель часткової макроекономічної рівноваги?

11. Поясніть, які зміни відбуваються на графіку короткострокової кривої сукупної пропозиції за зростання товарних цін і за зниження цін на ресурси.

12. Розкрийте ринковий механізм відновлення рівноваги між сукупним попитом і сукупною пропозицією, якщо вона порушується падінням сукупного попиту або сукупної пропозиції.

Тести

1. У процесі економічного кругообігу домогосподарства виконують таку функцію:

- а) отримують податки;
- б) постачають ресурси;

- в) купують ресурси;
- г) отримують трансферти;
- д) усі відповіді неправильні.

2. У процесі економічного кругообігу домогосподарства виконують таку функцію:

- а) сплачують податки;
- б) постачають ресурси;
- в) купують ресурси;
- г) отримують трансферти;
- д) усі відповіді неправильні.

3. У разі зменшення величини реальних касових залишків унаслідок підвищення рівня цін крива сукупного попиту:

- а) залишається на місці;
- б) зміщується ліворуч;
- в) зміщується праворуч;
- г) можливий кожен із зазначених варіантів;
- д) усі відповіді неправильні.

4. Неокласична функція сукупного попиту:

- а) відображає стан рівноваги на ринках товарів і грошей за умови різних рівнів цін;
- б) показує, що сума споживчого та інвестиційного попиту є спадною функцією від рівня цін;
- в) є сумою індивідуальних функцій попиту на товари;
- г) у графічному вигляді є результатом суміщення проєкцій ліній $I-S$;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Зміщення графіка функції сукупної пропозиції відбувається внаслідок:

- а) зміни технології виробництва;
- б) зміни рівня цін при заданих функціях попиту і пропозиції праці;
- в) виникнення грошових ілюзій у підприємців;
- г) зміщення точки перетину кривих $I-S$;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Функція сукупної пропозиції:

- а) відображає співвідношення між рівнем цін та величиною доходу за умови рівноваги на ринку праці;
- б) є результатом додавання індивідуальних функцій пропозицій окремих фірм;
- в) відображає той факт, що у разі підвищення рівня цін підприємці збільшують пропозицію внаслідок зростання прибутку;
- г) відображає залежність між технологією виробництва та рівнем цін;
- д) усі відповіді неправильні.

7. До нецінових чинників сукупного попиту належать:

- а) зміни в продуктивності ресурсів;
- б) ефект багатства;
- в) зміни в економічній політиці;
- г) ефект відсоткової ставки;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Функція сукупного попиту:

- а) відображає стан рівноваги на ринках товарів і грошей за умови різних рівнів цін;
- б) відображає, що сума споживчого та інвестиційного попиту є спадною функцією від рівня цін;
- в) є сумою індивідуальних функцій попиту на товари;
- г) у графічному вигляді є результатом суміщення проєкцій ліній $I-S$;
- д) усі відповіді неправильні.

9. У неокласичній моделі загальної економічної рівноваги величина реального доходу зміниться, якщо:

- а) збільшиться пропозиція праці;
- б) збільшиться попит на реальні касові залишки;
- в) збільшиться швидкість обігу грошей;
- г) збільшиться попит на споживчі блага;
- д) усі відповіді неправильні.

10. Якщо порушення рівноваги зумовлено зменшенням сукупного попиту, то її відновлення в короткому періоді відбувається шляхом:

- а) зниження зарплати;
- б) зниження цін і зарплати;
- в) зниження цін за незмінної зарплати;
- г) усі відповіді неправильні;
- д) усі відповіді правильні.

11. Якщо внаслідок зменшення величини сукупного попиту ціни й зарплати пропорційно знизилась, то рівновага відновиться за умов:

- а) повної зайнятості;
- б) неповної зайнятості;
- в) зменшення номінальної зарплати;
- г) зменшення реальної зарплати;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Функція сукупного попиту:

- а) відображає, що сума споживчого та інвестиційного попиту є спадними функціями від рівня цін;
- б) є сумою індивідуальних функцій попиту на товари;

- в) є одночасною рівновагою на товарному і грошовому ринках за різних рівнів цін;
- г) можливий кожен із зазначених варіантів;
- д) усі відповіді неправильні.

13. Як вплинуть на положення кривої попиту в системі координат P/Y такі події? Відбудеться:

- а) збільшення використовуваного капіталу при заданій технології;
- б) збільшення чисельності населення;
- в) зниження реальної ставки заробітної плати;
- г) зростання ефективності технології;
- д) зниження рівня цін.

14. Як вплинуть на положення кривої пропозиції на працю в системі координат Y/P такі події? Відбудеться:

- а) зростання ефективності технології;
- б) збільшення використовуваного капіталу при заданій технології;
- в) зростання експорту;
- г) зростання рівня цін.

2.2. Грошовий ринок. Інфляційний механізм

Механізм функціонування грошового ринку. Грошова пропозиція та грошові агрегати. Графік грошової пропозиції.

Банківська система та грошова пропозиція. Банківський механізм розширення грошової пропозиції на основі депозитного мультиплікатора. Грошова база, грошовий мультиплікатор і грошова пропозиція.

Грошово-кредитне регулювання економіки. Модель IS–LM як імітація одночасної рівноваги на товарному та грошовому ринках. Обґрунтування кривої IS та її рівняння. Обґрунтування кривої LM та її рівняння. Модель IS–LM як аналітичний засіб макроекономічної політики.

Причини виникнення й фактори розвитку інфляції. Темп інфляції та його обчислення. Види інфляції залежно від її темпів. Інфляція попиту та інфляція витрат, передбачувана й непередбачувана інфляція. Стагфляція. Основні соціально-економічні наслідки інфляції. Взаємозв'язок інфляції та безробіття.

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте структуру банківської системи України. Які інструменти впливу на макроекономічні показники має НБУ?
2. У чому різниця між депозитним і грошовим мультиплікатором?
3. Чим монетарна теорія передавального механізму, на основі якого монетарна теорія впливає на економіку, відрізняється від кейнсіанської?

4. Назвіть основні методи впливу Центрального банку на грошову пропозицію.
5. Яка, на вашу думку, пріоритетна функція Центрального банку?
6. Поясніть роботу механізму впливу Центрального банку на реальний сектор економіки.
7. Існують два альтернативні способи зберігання вартості: а) у формі грошей; б) у формі облігацій. Порівняйте їх. Які переваги та недоліки вони мають?
8. Як грошова маса впливає на всі компоненти сукупного попиту?
9. Доведіть, що спроби стабілізувати відсоткові ставки можуть дестабілізувати економіку.
10. Як зміна грошової пропозиції відображається на моделі $IS-LM$?
11. Якими будуть наслідки збільшення грошової пропозиції, якщо попит на гроші та інвестиції еластичний щодо відсоткової ставки?

Тести

1. В основі виділення грошових агрегатів $M1$, $M2$, $M3$ міститься:
 - а) швидкість їх обігу;
 - б) ступінь їх ліквідності;
 - в) виконувані ними функції;
 - г) усі відповіді неправильні.
2. Які операції Центрального банку приводять до збільшення кількості грошей в обігу?
 - а) Продаж державних облігацій населенню;
 - б) підвищення облікової ставки;
 - в) внесення готівкових грошей на вклади до запитання;
 - г) надання одним комерційним банком позики іншому комерційному банку;
 - д) жодна із зазначених операцій.
3. Термін «операції на відкритому ринку» означає:
 - а) операції Центрального банку, які приводять до збільшення або зменшення загальної величини поточних рахунків комерційних банків;
 - б) діяльність Центрального банку щодо надання позик комерційним банкам;
 - в) діяльність комерційних банків щодо кредитування підприємств і населення;
 - г) діяльність Центрального банку щодо купівлі або продажу державних цінних паперів;
 - д) усі відповіді неправильні.
4. Яка ставиться мета у разі зниження облікової ставки?
 - а) Стимування попиту на позичковий капітал;
 - б) скорочення грошової маси;

- в) стимулювання заощаджень;
- г) пожвавлення кон'юнктури ринку;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Термін «облікова ставка» означає:

- а) процентну ставку за позиками, які надає Центральний банк комерційним банкам;
- б) процент щорічного приросту маси грошей в обігу;
- в) процентну ставку доходів із цінних паперів, які купують комерційні банки;
- г) процентну ставку за міжбанківським кредитом;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Що із зазначеного нижче не входить в агрегат M2:

- а) чекові депозити;
- б) невеликі ощадні вклади;
- в) готівка поза банківською системою;
- г) короткотермінові державні облігації;
- д) усі відповіді неправильні?

7. Із метою збільшення грошової пропозиції Національний банк може вдатися до:

- а) продажу державних облігацій;
- б) купівлі державних облігацій;
- в) збільшення резервної норми;
- г) збільшення облікової ставки;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Інфляція має найменший вплив на гроші як засіб:

- а) платежу;
- б) міри вартості;
- в) збереження цінності;
- г) купівлі нерухомості;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Для Центрального банку основним фактором, що визначає величину грошової пропозиції, є:

- а) забезпечення стійкості національної валюти;
- б) зміна валютних резервів Центробанку;
- в) зміна торговельного балансу;
- г) зміна заборгованості уряду перед Центробанком;
- д) усі відповіді неправильні.

10. Чи правильні твердження:

- а) якщо поточна ставка відсотка більша за номінальну, то ринковий курс облігації менший за її номінал;
- б) якщо поточна ставка відсотка більша за номінальну, то ринковий курс облігації вищий від її номіналу;
- в) за дуже високої ставки відсотка очікується зниження ринкового курсу облігації;
- г) поточна ціна облігації не має однозначної залежності від поточної ставки відсотка;
- д) усі відповіді неправильні?

11. За умови стійкого зростання рівня цін попит на реальні касові залишки:

- а) непередбачуваний;
- б) збільшується;
- в) залишається незмінним;
- г) зменшується;
- д) усі відповіді неправильні.

12. Якщо Центробанк продає державні цінні папери домогосподарствам і комерційним банкам, то:

- а) збільшиться загальна сума особистих заощаджень;
- б) збільшиться загальна сума депозитів комерційних банків;
- в) зменшиться сума позик, наданих комерційними банками;
- г) знизиться рівень відсоткової ставки;
- д) збільшиться пропозиція грошей.

13. Надлишкові резерви комерційного банку – це:

- а) активи, які в разі потреби можуть швидко перетворюватися на готівку;
- б) різниця між величиною фактичних та обов'язкових резервів;
- в) різниця між величиною активів і власним капіталом;
- г) різниця між величиною фактичних та наднормативних резервів;
- д) усі відповіді неправильні.

14. Загальний обсяг кредитних ресурсів країни безпосередньо визначається:

- а) величиною споживання за даного рівня доходу;
- б) обсягом реального капіталу;
- в) обсягами запозичень держави у населення;
- г) розмірами депозитів держави у Національному банку;
- д) усі відповіді неправильні.

15. На структуру портфеля цінних паперів безпосередньо впливає:

- а) величина витрат трансформації цінних паперів у гроші;
- б) гранична схильність інвестора до заощадження;

- в) темп інфляції;
- г) номінальний курс акцій;
- д) усі відповіді неправильні.

16. Нова кількісна теорія грошей монетаристів відрізняється від традиційної кількісної теорії тим, що:

- а) показує швидкість обігу грошей у вигляді функції від дохідності фінансових активів;
- б) відкидає незалежність швидкості обігу грошей від їх кількості;
- в) констатує пропорційність підвищення рівня цін зростанню кількості грошей в обігу;
- г) не виділяє в загальному попиті на гроші попит на них для угод і гроші як майно.

17. Різницю між номінальною і реальною відсотковою ставкою становить:

- а) податок;
- б) інфляція;
- в) сеньйораж;
- г) чистий експорт;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Різниця в обігу ринкових курсів акції та облігації впливає з того, що:

- а) акція не має ціни викупу;
- б) дохідність облігації, як правило, нижча від дохідності акції;
- в) ціна акції не залежить від ставки процента;
- г) під час визначення дохідності акції не враховується зміна її курсу;
- д) усі відповіді неправильні.

19. Ефект виробництва за зміни рівня цін збільшується, якщо:

- а) збільшується ефект зайнятості;
- б) працівники не мають грошових ілюзій;
- в) середня продуктивність праці більша від її граничної продуктивності;
- г) зменшується ефект зайнятості;
- д) усі відповіді неправильні.

20. Ефект виробництва у разі зміни рівня цін збільшується, якщо:

- а) збільшується ефект зайнятості;
- б) працівники не мають грошових ілюзій;
- в) середня продуктивність праці більша від її граничної продуктивності;
- г) зменшується ефект зайнятості;
- д) усі відповіді неправильні.

Практичні завдання

1. Сума готівкових грошей у національній економіці дорівнює 250 млрд грн, на поточних рахунках – 200 млрд грн, на розрахункових – 300 млрд грн, а кошти клієнтів за трастовими операціями банків – 150 млрд грн.

Визначте величину грошового агрегату M_2 .

2. Минулого року ВВП країни становив 1200 млрд дол., а попит на гроші – 200 млрд дол. У поточному році ВВП збільшився на 5 %, а швидкість обігу грошей не змінилася.

Чому дорівнює попит на гроші в поточному році?

3. Депозитні гроші комерційного банку 1 збільшилися на 400 тис. грн; $r = 0,1$; $d = 0$.

На яку суму може надати кредит банк 2?

4. Депозитні гроші комерційного банку 1 збільшилися на 100 тис. грн; $r = 0,2$; $d = 0,25$.

На яку суму може надати кредит банк 2?

5. Пасив комерційного банку становлять статті (млн грн): розрахункові рахунки – 500; депозити – 250; власний капітал банку – 100. Мінімальні резервні вимоги щодо розрахункових рахунків установлені на рівні 15 %, а щодо депозитів – 10 %.

На яку суму банк зможе збільшити кредити, якщо половину коштів на розрахункових рахунках переоформити як депозити? Як зміниться ця сума, якщо власники депозитів на 40 % своїх депозитних коштів купуватимуть у Національного Банку цінні папери?

6. Попит і пропозиція на грошовому ринку дорівнюють відповідно 226 і 200 млн дол.; $r = 0,2$; $d = 0,3$.

Як необхідно змінити грошову базу, щоб урівноважити грошовий ринок без зміни відсоткової ставки?

7. У комерційному банку безстрокові вклади дорівнюють 1200 млн грн, а депозити – 800 млн грн. Для збільшення кредитної потужності банк продав вкладникам державні облігації, тоді величина безстрокових вкладів і депозитів зрівнялась, а банк спромігся збільшити суму наданих кредитів на 120 млн грн. Крім того, банк зміг переконати власників безстрокових вкладів переоформити їх як депозити та збільшити кредитну потужність на 112 млн грн.

Визначте норму мінімальних резервів для депозитів.

8. Відомі такі функції: споживання $C = 0,6Y - 50$; інвестицій $I = 200 - 20i$; попиту на гроші $L_1 = 0,4Y$; попиту на «спекулятивну касу» $L_2 = 500 - 50i$.

Якою має бути грошова пропозиція, щоб величина ефективного попиту дорівнювала 375 млн дол.? Як зміниться величина ефективного попиту, якщо пропозиція грошей збільшиться на 50 млн дол.?

9. Відомі такі функції: споживання $C = 0,8Y$; інвестицій $I = 4 - 40i$; попиту на гроші $L = 1,5Y - 100i$; кількість грошей в обігу – 24 млрд дол. Складіть рівняння функції сукупного попиту $Y = f(P)$.

Як зміниться величина ефективного попиту за збільшення рівня цін з 1 до 2?

10. Визначте рівень цін, який забезпечує рівновагу на товарному і грошовому ринках, якщо величина ефективного попиту – 60 млрд дол., кількість грошей в обігу – 81 млрд дол., а швидкість їхнього обігу – 10, попит на гроші M_2 дорівнює $L_2 = 96/(i-1)$, інвестиції визначаються за формулою $I = 20 + 12/i$.

11. Коли відсоткова ставка зменшилася до 2 %, виник стан ліквідної пастки. При цьому рівняння лінії IS мало вигляд $Y = 500 - 50i$.

Визначте в такій ситуації функцію сукупного попиту.

12. Потенційний ВВП становить 3000 од., а сукупна пропозиція є горизонтальною лінією на рівні $P = 1,0$. Крива сукупного попиту задана формулою $Y = 2000 + \frac{M}{P}$. Пропозиція грошей дорівнює 1000 од. Унаслідок зростання рівня цін крива сукупної пропозиції змістилася до рівня $\bar{P} = 1,5$.

На скільки Центробанк має збільшити пропозицію грошей, щоб зберегти потенційний випуск в економіці?

РОЗДІЛ 3. МАКРОЕКОНОМІЧНИЙ АНАЛІЗ

3.1. Споживання домогосподарств

Споживання як функція післяподаткового доходу. Середня схильність до споживання та заощадження. Гранична схильність до споживання та заощадження. Автономне споживання та чинники, які на нього впливають. Графік споживання. Кейнсіанська функція споживання.

Питання для обговорення

1. Поясніть суть і роль основного психологічного закону в кейнсіанській макроекономічній теорії.
2. Як визначається гранична схильність до споживання та заощадження, на що вони вказують?
3. Назвіть об'єктивні чинники, які впливають на схильність до споживання домогосподарств.
4. Назвіть об'єктивні чинники, які впливають на схильність до заощадження домогосподарств.
5. Наскільки важливе для визначення річних обсягів заощадження при абстрагуванні від проблеми дисконтування?
6. Чи можлива ситуація, коли крива споживання має від'ємний кут нахилу?
7. Як зміна відсоткової ставки може вплинути на споживання?

Тести

1. *Середня схильність до споживання – це:*
 - а) відношення споживання до заощадження;
 - б) відношення споживання до післяподаткового доходу;
 - в) відношення споживання до особистого доходу;
 - г) відношення приросту споживання до післяподаткового доходу;
 - д) усі відповіді неправильні.
2. *Гранична схильність до споживання – це:*
 - а) відношення приросту споживання до приросту особистого доходу;
 - б) відношення споживання до приросту післяподаткового доходу;
 - в) усі відповіді помилкові;
 - г) усі відповіді правильні.
3. *Гранична схильність до заощадження – це:*
 - а) відношення приросту заощадження до приросту особистого доходу;
 - б) відношення заощадження до приросту післяподаткового доходу;
 - в) усі відповіді помилкові.

4. Функція споживання має вигляд: $C = C_0 + 0,75Y$. Через погіршення умов відтворення дохід зменшився на 1000 од. Внаслідок цього споживання в поточному році зменшилося на:

- а) рівно на 750 од.;
- б) менше ніж на 750 од.;
- в) більше ніж на 750 од.;
- г) у поточному році залишилося незмінним;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Сума граничних схильностей до споживання та заощадження наявного доходу домогосподарств дорівнює 1:

- а) за лінійної функції споживання;
- б) якщо графік функції споживання проходить через початок координат;
- в) тільки за умови рівноваги на товарному ринку;
- г) завжди;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Кейнсіанська функція споживання характеризує залежність між:

- а) реальним споживанням домогосподарств та їхнім реальним доходом;
- б) номінальними видатками домогосподарств на споживання й номінальним доходом;
- в) номінальними видатками домогосподарств на споживання і рівнем цін;
- г) реальними видатками домогосподарств на споживання і ставкою відсотка;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Кейнсіанська функція споживання відрізняється від неокласичної функції споживання тим, що в ній:

- а) реальний дохід для домогосподарств є екзогенною величиною;
- б) споживання не залежить від ставки відсотка;
- в) споживання не залежить від рівня цін;
- г) темп зростання споживання відстає від темпу зростання реального доходу;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Якщо в короткому періоді споживання домогосподарств визначається кейнсіанською функцією споживання, то:

- а) середня норма споживання постійна;
- б) гранична схильність до заощадження завжди перевищує середню норму споживання;
- в) еластичність споживання за доходом дорівнює 1;
- г) гранична схильність до споживання незмінна.

9. Якщо в короткому періоді заощадження домогосподарств визначається кейнсіанською функцією заощадження, то:

- а) середня норма заощадження постійна;
- б) гранична схильність до заощадження завжди перевищує середню норму споживання;
- в) еластичність заощадження за доходом дорівнює 1;
- г) гранична схильність до заощадження незмінна;
- д) усі відповіді неправильні.

Практичні завдання

1. В економіці дохід збільшився на 100 млн дол., а автономне споживання – на 5 млн дол., гранична схильність до споживання дорівнює 0,6.

Яким буде приріст споживання відповідно до кейнсіанської функції споживання?

2. Розрахуйте граничну схильність до заощадження за умови, якщо післяподатковий дохід домогосподарства збільшився на 500 грн, а споживання зросло на 520 грн.

3. Відома функція споживання: $C = 0,85Y + 40$. Якою буде величина заощаджень, якщо дохід домогосподарств дорівнюватиме 300 млрд дол.?

4. Відома функція споживання: $C = 0,7Y + 50$. Визначте функцію заощадження.

5. Яким має бути обсяг виробництва, щоб під час автономного споживання 30 та граничної схильності до споживання 0,4 був задоволений попит на автономні інвестиції в обсязі 120 од.?

6. Функція споживання $C = 0,6Y + 200$; $I = 500$.

Визначте рівноважне значення доходу та його зміну в разі збільшення інвестицій на 100 од.

7. Дано: функція заощадження $S = 0,4Y - 20$; $I = 20$. Визначити: рівноважні значення доходу та величину заощаджень; рівноважні значення доходу та заощаджень, якщо населення за кожного обсягу доходу зберігатиме на 5 од. більше. Як пояснити парадоксальність результату?

3.2. Приватні інвестиції

Роль інвестицій в економіці. Відсоткова ставка як чинник інвестиційного попиту. Номінальна та реальна відсоткова ставка. Відсоткова ставка й чиста прибутковість інвестицій. Крива сукупного попиту на інвестиції. Чинники автономних інвестицій та їхній вплив на криву інвестиційного попиту.

Мультиплікатор інвестицій. Сутність мультиплікатора. Таблична модель мультиплікативного процесу. Модель простого мультиплікатора. Мультиплікативна зміна реального ВВП. Вплив інфляції на мультиплікативний ефект.

Питання для обговорення

1. Які економічні наслідки отримує проблема інвестицій за умови неокласичного підходу?
2. Які економічні наслідки щодо проблеми інвестицій за кейнсіанського підходу?
3. Які мотиваційні чинники інвестиційного попиту найбільш важливі?
4. Чому інвестиції є найбільш динамічним чинником ВВП?
5. Чому можна ставити питання про граничну схильність до інвестування?
6. Які чинники впливають на граничну схильність до інвестування?
7. Як впливають окремі елементи неокласичної моделі на інвестиції?

Тести

1. *В неокласичній теорії на величину інвестицій впливає:*
 - а) рівень процентної ставки;
 - б) очікування підприємців щодо норми прибутку;
 - в) швидкість технологічних змін;
 - г) рівень завантаженості виробничого обладнання;
 - д) усі відповіді правильні.
2. *Крива сукупного попиту на інвестиції зміщується ліворуч унаслідок:*
 - а) зниження відсоткової ставки;
 - б) зростання відсоткової ставки;
 - в) зростання податку на прибуток;
 - г) зниження податку на прибуток;
 - д) усі відповіді неправильні.
3. *Чистий прибуток, отриманий від інвестування, – це:*
 - а) валовий прибуток мінус податок на прибуток;
 - б) валовий прибуток мінус відсотки;
 - в) валовий прибуток мінус податок на прибуток мінус відсотки;
 - г) усі відповіді неправильні.
4. *До чистих інвестицій належать:*
 - а) будівництво складу готової продукції;
 - б) купівля домогосподарством легкового автомобіля;
 - в) заміна зношеного обладнання новим;

- г) купівля фірмою земельної ділянки;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Що із названого належить до поняття «ін'єкція»:

- а) податки;
- б) імпорт;
- в) інвестиції;
- г) заощадження;
- д) усі відповіді неправильні?

6. На інвестиційний попит не впливають:

- а) багатство;
- б) ВВП;
- в) очікування;
- г) податок на прибуток;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Відповідно до теорії мультиплікатора, приріст доходу перевищує приріст інвестицій внаслідок того, що:

- а) економічно доцільні лише ті проекти, в яких сума дисконтованих доходів перевищує величину інвестицій;
- б) зростання інвестицій збільшує інші складові сукупного попиту;
- в) інвестиції збільшують виробничий потенціал економіки;
- г) гранична ефективність капіталовкладень перевищує відсоткову ставку.

Практичні завдання

1. Минулого року інвестиції становили 2000 од. У поточному році автономні інвестиції збільшилися на 100 од., відсоткова ставка зменшилася на 5 %, а коефіцієнт еластичності інвестицій щодо зміни відсоткової ставки дорівнює 0,2.

Визначте зміну величини інвестицій у поточному році.

2. Технологія виробництва відображається функцією $Y = N^{0,75} K^{0,5}$. Підприємці здійснюють виробництво, використовуючи 16 од. капіталу, коли ставка реальної заробітної плати дорівнює 0,25, а ставка процента – 10.

Визначте величину попиту на чисті інвестиції відповідно до неокласичної концепції та поточний обсяг виробництва.

3. Дано: $C = 0,6Y$ 200; $I = 500$.

Визначте рівноважне значення доходу та його мультиплікативну зміну в разі збільшення автономних інвестицій на 100 од.

РОЗДІЛ 4. МАКРОЕКОНОМІЧНА ДИНАМІКА

4.1. Сукупні видатки і ВВП

Сукупні видатки і рівноважний ВВП. Визначення рівноважного ВВП на основі методу «видатки – випуск». Фактичні та заплановані видатки. Модель «кейнсіанський хрест». Визначення рівноважного ВВП за методом «вилучення – ін'єкції». Система вилучень та ін'єкцій в економічному кругообігу. «Заощадження – інвестиції» як спрощена модель економічної рівноваги.

Заплановані та незаплановані інвестиції.

Сукупні видатки і потенційний ВВП. Рецесивний розрив як наслідок дефіциту сукупних видатків. Інфляційний розрив як наслідок надмірних сукупних видатків. Графічна та математична інтерпретація інфляційного розриву.

Питання для обговорення

1. Чи можна вважати модель «сукупні видатки – внутрішній обсяг виробництва» достатньою умовою рівноваги товарного ринку?
2. Чи можна вважати модель «вилучення – ін'єкції» достатньою умовою для рівноваги товарного ринку?
3. Як розв'язується суперечність між заощадженнями та інвестиціями в кейнсіанській теорії?
4. Які тенденції впливають на розподіл реального доходу між різними групами населення, що забезпечує рівність заощаджень новому рівню інвестицій?
5. У чому парадокс кейнсіанської моделі рівноваги ринку заощаджень-інвестицій?
6. У чому полягає геометрична інтерпретація інфляційного розриву?
7. У чому полягає алгебраїчна інтерпретація рецесійного розриву?

Тести

1. У закритій економіці без втручання держави надлишок на товарному ринку виникає за умови перевищення:

- а) заощаджень над інвестиціями;
- б) інвестицій над заощадженнями;
- в) запланованого споживання над фактичним споживанням;
- г) запланованих інвестицій над фактичними інвестиціями;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Інфляційний розрив в економіці виникає, якщо:

- а) фактичний ВВП менший від потенційного;
- б) фактичний ВВП більший від потенційного;
- в) експорт перевищує імпорт;

- г) сукупний попит перевищує сукупну пропозицію;
- д) експорт менший від імпорту.

3. Якщо обсяг рівноважного ВВП більший від його потенційного рівня, то:

- а) рівень цін підвищиться;
- б) з'явиться рецесивний розрив;
- в) автоматично збільшиться сукупна пропозиція;
- г) автоматично збільшиться сукупний попит;
- д) рівень цін знизиться.

4. Призначення ринку заощаджень-інвестицій полягає в тому, щоб:

- а) трансформувати заощадження в інвестиції;
- б) перерозподіляти дохід для зменшення диференціації індивідуальних доходів;
- в) забезпечити підприємців засобами платежу;
- г) зменшити швидкість обігу грошей;
- д) усі відповіді неправильні.

5. У кейнсіанській моделі загальної економічної рівноваги:

- а) за умови загальної рівноваги сума інвестицій, державних видатків та експорту завжди дорівнює сумі заощаджень, податків та імпорту;
- б) завжди існує неповна зайнятість;
- в) збільшення пропозиції грошей завжди супроводжується збільшенням реального доходу;
- г) крива сукупного попиту завжди має від'ємний кут нахилу;
- д) усі відповіді неправильні.

6. В основі суперечностей між неокласичною та кейнсіанською моделями загальної економічної рівноваги лежать суперечності між їхніми представниками щодо:

- а) сутності і ролі грошей;
- б) факторів, що зумовлюють утворення заощаджень;
- в) факторів, що зумовлюють обсяг інвестицій;
- г) сутності реального і наявного доходів;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Якщо заощадження менші від запланованих інвестицій, то можливо таке:

- а) $I' > 0$;
- б) $I' < 0$;
- в) $I' = 0$;
- г) $I' = I$;
- д) усі відповіді неправильні.

8. В умовах рецесійного розриву:

- а) $Y_F > Y_p$;
- б) $Y_F < Y_p$;
- в) виникає дефіцит сукупних видатків;
- г) виникає надлишок сукупних видатків;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Відповідно до кейнсіанської концепції рівноваги, перехід до нової низької точки рівноваги може відбутися внаслідок:

- а) збільшення попиту на реальні касові залишки;
- б) зниження ефективності технології;
- в) зростання ефективності технології;
- г) збільшення пропозиції грошей;
- д) усі відповіді неправильні.

Практичні завдання

1. В умовах рівноважної економіки споживання домогосподарств визначається функцією $C = 100 + 0,8(Y - T)$, інвестиції – 100, а державні видатки – 200.

Визначте рівноважний дохід, якщо ставка прибуткового податку = 0,25.

2. За умов економічної рівноваги фактичний реальний ВВП = 1000 млрд дол., потенційний ВВП = 1200 млрд дол., норма заощадження дорівнює 0,25.

Розрахуйте рецесійний розрив, якщо в період його усунення ціни зростуть на 4 %.

3. Технологія виробництва в країні з фіксованою величиною капіталу характеризується виробничою функцією $Y = 40N - N^2$. В обігу перебуває 132 млн дол. Відомо, що населення тримає 1/6 свого особистого доходу як касові залишки, заощадження здійснюється за формулою $S = 15i$, а пропозиція праці – за формулою $N^S = 4,5w$. Інвестиційний попит представлений формулою $I = 100 - 10i$.

Знайти величину грошових видатків населення на споживання.

4. За умов закритої економіки споживання становить 750 млн дол., заощадження – 250 млн дол., незаплановані інвестиції – 150 млн дол.

Чому дорівнює рівноважний ВВП?

5. Технологія виробництва в країні за фіксованої величини капіталу характеризується виробничою функцією $Y = 3N^{2/3}$, пропозиція праці $N^S = 0,5w$, заощаджень $S = 0,1i$, інвестицій $I = 1 - 10i$. Попит на реальні касові залишки: $L = 5Y - 20i$. Пропозиція грошей дорівнює 27,2 млрд дол.

Визначити рівноважні значення Y, I_p, N, w, i .

4.2. Економічна динаміка

Циклічність як форма економічного розвитку. Сутність і структура економічного циклу. Види економічних циклів. Причини циклічних коливань. Індикатори циклічних коливань.

Модель економічного зростання Солоу. Основні передумови моделі. Вплив запасу капіталу на економічне зростання. «Золоте правило» нагромадження як критерій максимізації рівня споживання. Вплив приросту населення на економічне зростання. Вплив технічного прогресу на економічне зростання.

Модель Домара-Харрода.

Питання для обговорення

1. Поясніть різницю між категоріями «економічний розвиток» та «економічне зростання».
2. Назвіть ознаки та фактори економічного зростання.
3. Чому в моделі Солоу за умови рівноважного зростання технічний прогрес збільшує питому вагу праці в національному доході?
4. Чому в моделі Солоу повна взаємозамінюваність праці й капіталу забезпечує стійке зростання?
5. Які будуть наслідки одноразового підвищення норми заощадження в моделі економічного зростання Солоу?
6. Чи можливе рівноважне економічне зростання в умовах технічного прогресу? Що для цього потрібно?
7. Дайте економічну характеристику базових рівнянь моделі Солоу.

Тести

1. *Передумови побудови неокласичної моделі економічного зростання такі:*
- а) наявні технології не допускають взаємозаміни факторів виробництва;
 - б) наявні технології допускають досить високу взаємозаміну факторів виробництва;
 - в) взаємозаміна факторів виробництва залежить від характеру конкуренції;
 - г) рівень цін у процесі економічного зростання не змінюється;
 - д) усі відповіді неправильні.
2. *До факторів капіталоозброєності праці у моделі Солоу належать:*
- а) продуктивність праці;
 - б) технічний прогрес;
 - в) запас капіталу;
 - г) гранична продуктивність капіталу;
 - д) усі відповіді неправильні.

3. Критична величина інвестицій у моделі Солоу забезпечується за таких умов:

- а) $s f(k) = (a - n) k$;
- б) $s f(k) > (a - n) k$;
- в) $s f(k) < (a - n) k$;
- г) усі відповіді неправильні;
- д) усі відповіді правильні.

4. Стійкий рівень капіталоозброєності праці в моделі Солоу забезпечується за таких умов:

- а) $s \times y = a \times k$;
- б) $s \times y > a \times k$;
- в) $s \times y < a \times k$;
- г) усі відповіді неправильні;
- д) усі відповіді правильні.

5. Рівноважне зростання в моделі Солоу стійке внаслідок:

- а) гнучкої системи цін;
- б) постійного темпу зростання населення;
- в) повного перетворення інвестицій поточного періоду в додатковий капітал наступного періоду;
- г) абсолютної взаємозаміни праці й капіталу;
- д) усі відповіді неправильні.

6. У моделі Солоу разове підвищення норми заощадження:

- а) зменшить темп зростання доходу в короткостроковому періоді;
- б) збільшить темп зростання доходу в довгостроковому періоді;
- в) збільшить темп зростання доходу в короткостроковому періоді;
- г) не змінить темп зростання доходу;
- д) усі відповіді неправильні.

7. У моделі Солоу разове підвищення норми заощадження:

- а) збільшує продуктивність праці в короткостроковому періоді, але не змінює її в довгостроковому періоді;
- б) збільшує продуктивність праці в короткому і довгому періодах;
- в) не змінює продуктивність праці;
- г) збільшує продуктивність праці в короткостроковому і зменшує її в довгостроковому періодах;
- д) усі відповіді неправильні.

8. За умови технічного прогресу рівноважне економічне зростання:

- а) може реалізувати будь-який із зазначених нижче варіантів;
- б) збільшує частку капіталу в доході;
- в) зменшує частку праці в доході;
- г) залишає пропорцію розподілу незмінною;
- д) усі відповіді неправильні.

9. За умови технічного прогресу рівноважне економічне зростання можливе, якщо:

- а) інновації не змінюють продуктивність капіталу;
- а) інновації збільшують продуктивність капіталу;
- б) збільшення продуктивності праці випереджає збільшення продуктивності капіталу;
- в) збільшення продуктивності капіталу випереджає збільшення продуктивності праці;
- д) усі відповіді правильні.

Практичні завдання

1. Маємо умови: $Y = 10\,000$ млн дол., $N = 100$ осіб, $d = 0,13$, $s' = 0,15$, $n = 0,02$.

Обчисліть капіталоозброєність, за якої забезпечується критична величина інвестицій.

2. Маємо умови: $Y = 10\,000$ млн дол., $N = 200$ осіб, $E = 1,04$.

Обчисліть приріст продуктивності праці під впливом технічного прогресу.

3. Темпи приросту випуску в економіці становлять 7 %, приросту капіталу – 8 %, праці – 2 %, частка капіталу в продукті – 0,2 %.

Обчисліть залишок Солоу.

4. Випуск становить 400 млн дол., задіяно у виробництві 2000 осіб, ефективність праці дорівнює 1,02.

Обчисліть приріст продуктивності праці під впливом технічного прогресу.

5. Виробнича функція в економіці задана формулою $Y = AK^{0,3} * L^{0,7}$. Протягом року кількість зайнятих збільшилась на 6 %, капітал зріс на 3 %, сукупна продуктивність факторів виробництва збільшилась на 4 %.

Обчисліть, на скільки збільшився реальний випуск продукції.

6. Виробнича функція економіки $y = k^{1/2}$, де y – випуск продукції на одного робочого; k – капіталоозброєність праці; норма заощадження дорівнює 0,3; а норма амортизації – 0,1.

Визначте стійкий рівень запасу капіталу.

7. За відсутності технологічного прогресу і збільшення населення норма амортизації в економіці дорівнює 5 %, норма заощадження – 20 %, виробнича функція задана формулою $Y = K^{1/2} \times L^{1/2}$.

Обчисліть рівень доходу на одного робітника, який має відповідати стійкому рівню запасу капіталу.

РОЗДІЛ 5. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІКИ

5.1. Держава в системі макроекономічного регулювання

Вплив держави на економічний кругообіг та рівновагу. Чисті видатки і трансформація функції споживання.

Дискреційна фіскальна політика. Стимулівна та стримувальна фіскальна політика. Граничний коефіцієнт податків і складний мультиплікатор видатків. Мультиплікатор податків. Мультиплікативний вплив державних видатків і чистих податків на реальний ВВП.

Автоматична фіскальна політика. Автоматичні чисті податки як вмонтовані стабілізатори.

Фіскальна політика та державний бюджет. Вплив фіскальної політики та циклічних коливань на державний бюджет. Фактичне, потенційне та циклічне бюджетне сальдо. Концепції збалансування державного бюджету. Джерела дефіцитного фінансування. Державний борг та ефекти витіснення. Емісійне фінансування бюджетного дефіциту та інфляція.

Питання для обговорення

1. У чому полягають основні цілі макроекономічного регулювання?
2. Які основні засоби цілеспрямованого макроекономічного регулювання використовують в економічній практиці?
3. Який практичний зміст має правило Я. Тінбергена?
4. У чому, на вашу думку, полягають основні недоліки базової кейнсіанської моделі для аналізу економіки?
5. Поясніть механізм макроекономічної діагностики на основі моделі Гікса–Гансена.
6. Які чинники, на ваш погляд, ускладнюють проведення макроекономічного регулювання?
7. Що таке макроекономічне регулювання економіки через засоби бюджетно-податкової політики в межах моделі $IS-LM$?
8. Як впливає стимулівна і стримувальна бюджетно-податкова політика на криву IS ?
9. Поясніть таке твердження: неможливо водночас досягти внутрішньої і зовнішньої рівноваги, використовуючи лише один інструмент макроекономічного регулювання.
10. Чому реальна економічна ситуація найчастіше потребує одночасного використання інструментів грошово-кредитної та фіскальної політики?
11. У чому полягає критика кейнсіанського варіанта фіскальної політики представниками неокласики?

Тести

1. Державну політику у сфері видатків і оподаткування називають:

- а) політикою, що ґрунтується на кількісній теорії грошей;
- б) монетарною політикою;
- в) діловим циклом;
- г) фіскальною політикою;
- д) політикою розподілу доходів.

2. До основних цілей фіскальної політики держави належать:

- а) підвищення добробуту населення;
- б) створення умов для успішного ведення бізнесу;
- в) антициклічне регулювання економіки;
- г) перерозподіл національного доходу на користь бідніших верств населення;
- д) усі відповіді неправильні.

3. До інструментів фіскальної політики належать:

- а) збільшення норм обов'язкових резервів;
- б) купівля Центральним банком державних цінних паперів на відкритому ринку;
- в) випуск Міністерством фінансів нової серії короткострокових державних облігацій;
- г) розподіл затвердженого обсягу державних видатків за різними статтями державного бюджету;
- д) усі відповіді неправильні.

4. Стимулівна дискреційна фіскальна політика відрізняється від стримувальної тим, що вона спрямована на:

- а) зменшення обсягу виробництва й рівня зайнятості в економіці;
- б) зменшення темпів інфляції;
- в) стабілізацію обмінного курсу національної валюти;
- г) підтримку збалансованості доходів і видатків державного бюджету;
- д) усі відповіді неправильні.

5. Фіскальна політика є дискреційною, якщо змінюються такі параметри:

- а) запроваджуються додаткові податкові вилучення;
- б) зменшуються ставки оподаткування;
- в) збільшується величина стягнутих податків незмінної прогресивної шкали оподаткування;
- г) у законодавчому порядку збільшується тривалість виплат по безробіттю;
- д) усі відповіді неправильні.

6. В економіці з фіксованими цінами на всіх національних ринках збільшити розмір реального ВВП під час спаду можна шляхом:

- а) підвищення податкових ставок;
- б) зменшення державних видатків;

- в) збільшення державних видатків;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

7. Відмінність між ефектом мультиплікатора державних витрат і податкового мультиплікатора пояснюється тим, що:

- а) зростання державних закупівель на відміну від зниження податків, прямо й безпосередньо впливає на сукупні витрати;
- б) зниження податків на відміну від збільшення державних закупівель призводить до збільшення бюджетного дефіциту;
- в) збільшення державних закупівель на відміну від зниження податків зменшує приватні інвестиції;
- г) усі відповіді правильні;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Стимульна дискреційна фіскальна політика відрізняється від стримувальної тим, що вона спрямована на:

- а) збільшення обсягу виробництва й рівня зайнятості в економіці;
- б) зменшення державних видатків;
- в) стабілізацію обмінного курсу національної валюти;
- г) підтримку збалансованості доходів і видатків державного бюджету;
- д) усі відповіді правильні.

Практичні завдання

1. Відома функція споживання $C = 0,8Y - 30$; ставка прибуткового податку $t = 0,25$; обсяг трансферних виплат з державного бюджету – 50; величина інвестицій $I = 70$, державні закупівлі на товарному ринку – 60 од.

Визначте рівноважне значення доходу.

2. Споживання домогосподарств визначається функцією $C = 100 - 0,8Y$, інвестиції дорівнюють 50, видатки бюджету на закупівлю товарів – 200, трансфертні виплати із бюджету – 62,5 од., ставка прибуткового податку – 0,25.

Визначте величину рівноважного доходу та стан державного бюджету.

3. За умови $C = 0,6Y$; $I = 120$; $G = 100$; $t = 0,25$ на товарному ринку встановилась рівновага, однак наявні виробничі потужності дозволяють збільшити національний дохід у 1,25 раза.

Як держава має змінити видатки на закупівлю товарів і ставку прибуткового податку для того, щоб забезпечити повне використання виробничих потужностей за умови збалансованого державного бюджету?

4. У змішаній рівноважній економіці закритого типу маємо умови: $Y = 1000$ млн дол.; $C = 750$ млн дол.; $TA = 200$ млн грн; $TR = 80$ млн дол.; $G = 115$ млн дол.

Чому дорівнюють інвестиції?

5. У змішаній рівноважній економіці закритого типу маємо умови: $Y = 1000$ млн дол.; $I = 120$ млн дол.; $C = 700$ млн дол.; державні заощадження дорівнюють (-20 млн дол.).

Чому дорівнюють чисті податки?

6. Відомі: функція споживання $C = 0,8Y - 100$; ставка прибуткового податку $t = 0,25$; величина трансфертних виплат із державного бюджету $62,5$ млн дол.; величина інвестицій $I = 50$ млн дол.; державні закупівлі на товарному ринку – 200 млн дол.

Визначте рівноважне значення доходу; величину мультиплікатора; стан державного бюджету.

7. Припустімо, що в початковому стані існує дуже низький рівень ВВП. Такий економічний стан спричинений застосуванням експансивної податкової політики (збільшення державних видатків) або експансивної політики грошової маси (збільшення пропозиції грошей).

1) Покажіть і обґрунтуйте, яке значення має величина: а) гнучкості податків на капіталовкладення; б) гнучкості податків попиту на гроші для можливостей успіху податкової та грошової політики.

2) Укажіть, відповідно до ваших уявлень щодо пункту 1, граничні ситуації відносно залежності податків від капіталовкладень і від попиту на гроші, через що повністю перестає діяти податкова або грошова політика.

Продемонструйте ці граничні випадки побудовою відповідних кривих $IS-LM$.

5.2. Зовнішньоекономічна діяльність

Платіжний баланс. Рахунок поточних операцій. Рахунок капітальних операцій. Сутність і роль автономної статті «Помилки та упуцнення». Резервні активи як регулятивна стаття платіжного балансу. Модель платіжного балансу.

Валютний курс. Форми котирування валютного курсу. Види валютного курсу залежно від режиму його формування.

Вплив зовнішньої торгівлі на ВВП. Економічна рівновага в умовах відкритої економіки. Чистий експорт як компонент сукупних видатків. Гранична схильність до імпорту та складний мультиплікатор. Вплив чистого експорту на ВВП. Євроатлантична інтеграція України на сучасному етапі розвитку зовнішньоекономічних відносин.

Питання для обговорення

1. У чому відмінність між процесами мультиплікації доходів у малій і великій відкритій економіках?

2. Якщо гранична схильність до імпортування в країні X більша, ніж в її основних торговельних партнерів, то як позначиться зростання автономних видатків у країні X на її торговельному балансі?

3. Якщо в країні високий рівень інфляції, то яке джерело зовнішнього фінансування, на вашу думку, більш придатне – використання частини державних валютних резервів чи отримання зовнішньої позики урядом? Те ж саме за умов низького рівня інфляції.

4. Наведіть приклади угод, які збільшать позитивне сальдо балансу за поточними операціями.

5. Як відобразиться в платіжному балансі країни продаж урядом довгострокових зобов'язань іншій країні на суму 100 млн дол. і відкриття в ній банківського депозиту із зобов'язанням погасити облігації через 5 років?

6. Охарактеризуйте економічну ситуацію в країні, де сальдо поточних, фінансових і капітальних операцій одночасно позитивне.

7. У яких випадках, на вашу думку, теорія відносного паритету купівельної спроможності є придатним засобом розрахунків валютного курсу?

8. Якщо в країні номінальна відсоткова ставка зменшується, а реальна зростає, то як має реагувати на це курс національної валюти й чому?

9. Як ви вважаєте, що відбудеться з реальним обмінним курсом гривні, якщо іноземці переорієнтують свій попит зі споживання товарів внутрішнього виробництва на товари, що імпортуються з України?

10. Як падіння обмінного курсу національної валюти малої відкритої економіки вплине на її платіжний баланс? У якому випадку девальвація національної валюти не матиме позитивного впливу на платіжний баланс?

11. Які, на вашу думку, наслідки макроекономічного регулювання у стані рецесії інструментами бюджетно-податкової політики?

12. Які наслідки проведення політики зовнішньоторговельних обмежень за умови гнучкого (фіксованого) валютного курсу?

13. Наведіть приклади використання бюджетно-податкової політики з метою макроекономічного регулювання відкритої економіки за умови фіксованого валютного курсу.

Тести

1. У відкритій економіці величина мультиплікатора зовнішньої торгівлі:

- а) залежить від величини експорту, тому її неможливо визначити;
- б) дорівнює величині мультиплікатора видатків у закритій економіці;
- в) перевищує величину мультиплікатора видатків у закритій економіці;
- г) менша від величини мультиплікатора видатків у закритій економіці;
- д) усі відповіді неправильні.

2. Мультиплікатор видатків у відкритій економіці визначається за формулою:

- а) $m = 1/1 - C' (1 - t)$;
- б) $m = 1/1 - C' (1 - t) m'$;

- в) $m = 1/1 - C' (1 - t m')$;
- г) $m = 1/1 - C' (1 - t) - m'$;
- д) усі відповіді неправильні.

3. Яке з тверджень щодо малої відкритої економіки хибне:

- а) величина імпорту залежить від граничної схильності до імпортування;
- б) величина чистого експорту залежить від величини доходу;
- в) національні заощадження дорівнюють інвестиціям;
- г) рівень інвестиції залежить від світової відсоткової ставки;
- д) усі відповіді неправильні?

4. Рахунок поточних операцій платіжного балансу включає всі статті, крім:

- а) чистих поточних трансфертів;
- б) зміни в активах країни за кордоном;
- в) надання позик іноземним країнам;
- г) чистих доходів від інвестицій;
- д) усі відповіді правильні.

5. Якщо за рахунком поточних операцій країна має від'ємне сальдо балансу, то вона може його покрити за рахунок:

- а) чистих доходів;
- б) чистих поточних трансфертів;
- в) резервних активів;
- г) чистого імпорту товарів і послуг;
- д) усі відповіді неправильні.

6. Рахунок руху капіталів не включає такі статті:

- а) купівлю фінансових активів;
- б) отримання іноземних кредитів;
- в) надання закордонних позик;
- г) продаж матеріальних активів;
- д) усі відповіді правильні.

7. Якщо за умов відкритої економіки заощадження перевищують інвестиції, то сальдо балансу за поточним рахунком і рахунком капіталу таке:

- а) $CA > 0$;
- б) $KA > 0$;
- в) $CA < 0$;
- г) $KA < 0$;
- д) усі відповіді неправильні.

8. Якщо внутрішні інвестиції країни з відкритою економікою перевищують внутрішні заощадження, маємо:

- а) позитивне сальдо рахунку поточних операцій;
- б) від'ємне сальдо рахунку поточних операцій;
- в) позитивне сальдо рахунку капіталу;
- г) дефіцит державного бюджету;
- д) усі відповіді неправильні.

9. Якщо країна має від'ємне сальдо за поточним рахунком, то рахунок руху капіталу повинен мати позитивне сальдо, оскільки:

- а) кошти, що надходять іноземцям на рахунок за оплату експорту, зберігаються в них;
- б) інвестиції завжди мають дорівнювати заощадженням, тому рахунок руху капіталу завжди мусить бути позитивним;
- в) позитивне сальдо рахунку руху капіталу означає, що заощадження країни перевищують її інвестиції;
- г) позики іноземців дають можливість країні збільшувати імпорт товарів і послуг, що дозволяє цій країні інвестувати більше, ніж вона зберігає.

10. Яке з наведених тверджень, що характеризує чисті закордонні активи, неправильне:

- а) якщо упродовж довготермінового періоду країна має дефіцит балансу поточних операцій, величина її чистих закордонних активів стає від'ємною і країна перетворюється на боржника;
- б) якщо упродовж довготермінового періоду країна має позитивне сальдо балансу поточних операцій, її чисті закордонні активи збільшуються й вона перетвориться на кредитора;
- в) чистий експорт і величина чистих офіційних валютних резервів країни становлять чисті закордонні активи країни;
- г) збільшення дефіциту державного бюджету, якщо він не супроводжується зростанням приватних заощаджень у порівнянні з інвестиціями, призведе до зменшення чистих закордонних активів країни;
- д) усі відповіді неправильні?

11. Сальдо торговельного балансу країни від'ємне і становить -200 од., сальдо балансу поточних операцій дорівнює -210 од., зменшення офіційних резервів іноземної валюти становить -10 .

Яке з наведених нижче тверджень не є справедливим:

- а) чисті послуги й поточні трансферти становлять від'ємну величину;
- б) у країні національні заощадження перевищують інвестиції;
- в) у країну припливає короткотерміновий капітал;
- г) чисті послуги й поточні трансферти становлять позитивну величину;
- д) усі відповіді неправильні?

12. Дефіцит платіжного балансу країни:

- а) збільшує кількість грошей у країні;
- б) не змінює грошову базу;
- в) зменшує кількість грошей у країні;
- г) не впливає на кількість грошей в обігу;
- д) усі відповіді неправильні.

13. Які заходи зменшують пропозицію іноземної валюти в обмін на національну?

- а) Експорт капіталу;
- б) імпорт капіталу;
- в) експорт товарів і послуг;
- г) імпорт товарів і послуг;
- д) усі відповіді неправильні.

14. Якщо реальний обмінний курс гривні збільшився, це означає, що:

- а) покращився баланс поточних операцій в Україні;
- б) українські товари подешевшали на світовому ринку;
- в) зріс чистий експорт із України;
- г) зросла конкурентоздатність українських товарів на світовому ринку;
- д) усі відповіді неправильні.

15. Якщо для підтримки фіксованого рівня валютного курсу Центробанк здійснює валютні інтервенції, продаючи валютні резерви на валютному ринку, це означає, що:

- а) курс національної валюти зафіксований на рівні вищому, ніж рівноважний;
- б) курс національної валюти зафіксований на рівні нижчому, ніж рівноважний;
- в) офіційний рахунок має позитивне сальдо;
- г) рахунок руху капіталу має від'ємне сальдо.
- д) усі відповіді неправильні.

16. Девальвація національної валюти покращить добробут у країні, якщо вона:

- а) не погіршує торговельний баланс;
- б) не погіршує умови торгівлі;
- в) скорочує чистий приріст офіційних резервів;
- г) усе вищезазначене правильно;
- д) усі відповіді неправильні.

17. Якщо уряд малої країни з відкритою економікою збільшить податки на доходи, наслідок буде такий:

- а) скоротиться імпорт;
- б) зменшиться чистий експорт;

- в) збільшаться інвестиції приватного сектора;
- г) збільшиться рівноважний обмінний курс;
- д) усі відповіді неправильні.

18. Якщо в малій відкритій економіці попит на інвестиції зростає, то:

- а) збільшиться рівноважний реальний обмінний курс;
- б) збільшиться національне споживання;
- в) зменшиться від'ємне сальдо рахунку руху капіталу;
- г) збільшиться чистий експорт;
- д) усі відповіді неправильні.

19. Концепція паритету купівельної спроможності:

- а) дає підставу вважати, що коливання реального обмінного курсу незначні й мають тимчасовий характер;
- б) є справедливою за умови, що всі покупці мають однакові споживчі переваги;
- в) була б повністю справедливою, якби всі були суб'єктами зовнішньої торгівлі;
- г) дає повне уявлення про механізм формування валютного курсу;
- д) усі відповіді неправильні.

20. Під час девальвації національної валюти:

- а) крива попиту на валюту зміщується праворуч, а крива BP – ліворуч;
- б) крива попиту на валюту зміщується ліворуч, а крива BP – праворуч;
- в) зазначені криві зміщуються ліворуч;
- г) зазначені криві зміщуються праворуч;
- д) усі відповіді неправильні.

21. Яке з тверджень щодо малої відкритої економіки неправильне:

- а) величина імпорту залежить від величини сукупного доходу;
- б) національні заощадження дорівнюють інвестиціям;
- в) рівень інвестицій залежить від світової відсоткової ставки;
- г) величина чистого експорту залежить від граничної схильності до імпорту;
- д) усі відповіді неправильні?

22. У моделі Манделла–Флемінга (в координатах реального доходу і відсоткової ставки) зростання обмінного курсу національної валюти спричиняє:

- а) зрушення кривої IS праворуч;
- б) зрушення кривої IS ліворуч;
- в) зрушення кривої LM праворуч;
- г) зрушення кривої LM ліворуч;
- д) усі відповіді неправильні.

23. У моделі Манделла–Флемінга для малої відкритої економіки криві IS і LM перетинаються в точці, де:

- а) крива LM вертикальна;
- б) крива IS вертикальна;
- в) внутрішня рівноважна відсоткова ставка вища за світову відсоткову ставку;
- г) товарний і грошовий ринки перебувають у стані рівноваги за світової відсоткової ставки;
- д) усі відповіді неправильні.

24. Усі твердження щодо моделі Манделла–Флемінга (в координатах доходу і відсоткової ставки) є справедливими, крім таких:

- а) національна відсоткова ставка встановлюється на рівні світової відсоткової ставки;
- б) крива LM вертикальна, оскільки попит на гроші та пропозиція грошей не є еластичними щодо зміни відсоткової ставки;
- в) точка перетину кривих IS і LM визначає рівноважну відсоткову ставку;
- г) крива LM має позитивний нахил, оскільки вища ставка відсотка стимулює приплив інвестицій з-за кордону;
- д) усі відповіді неправильні.

25. У відкритій економіці з фіксованим валютним курсом і позитивним сальдо балансу поточних операцій слід установити внутрішню й зовнішню рівновагу. Для цього уряд може використовувати таку комбінацію доходів економічної політики:

- а) зменшення державних видатків і девальвацію;
- б) зменшення державних видатків і ревальвацію;
- в) збільшення державних видатків і девальвацію;
- г) збільшення державних видатків і ревальвацію;
- д) усі відповіді неправильні.

26. Яке із зазначених тверджень неправильне:

- а) нахил кривої BP у моделі $IS-LM-BP$ залежить від ступеня мобільності капіталу;
- б) крива BP описує взаємозв'язок між доходом і відсотковою ставкою за умови збалансованості платіжного балансу;
- в) за умови високої мобільності капіталу крива BP має більший нахил, ніж крива LM ;
- г) зміна експорту внаслідок дії екзогенних чинників зрушить криву BP ;
- д) усі відповіді неправильні?

27. За умов фіксованого валютного курсу активна фіскальна політика спричиняє:

- а) скорочення чистого експорту;
- б) збереження стану платіжного балансу у будь-якому положенні LM і BP ;

в) дефіцит платіжного балансу, якщо крива BP є еластичнішою, ніж крива LM ;

г) дефіцит платіжного балансу, якщо лінія BP менш еластична, ніж крива LM ;

д) усі відповіді неправильні.

28. За умов фіксованого валютного курсу:

а) бюджетно-податкова політика не зміщує лінію BP ;

б) бюджетно-податкова політика не зміщує лінію LM ;

в) сальдо платіжного балансу врівноважується приростом валютних резервів Центрального банку;

г) платіжний баланс завжди збалансований;

д) усі відповіді неправильні.

29. За умови гнучкого валютного курсу:

а) бюджетно-податкова політика не зміщує криву BP ;

б) бюджетно-податкова політика не зміщує криву LM ;

в) сальдо платіжного балансу врівноважується приростом валютних резервів Центрального банку;

г) платіжний баланс завжди незбалансований;

д) усі відповіді неправильні.

30. У великій відкритій економіці збільшення державних видатків або зменшення податків сприяє:

а) збільшенню припливу капіталу;

б) зменшенню рівноважної відсоткової ставки;

в) зменшенню чистого експорту;

г) збільшенню чистого експорту;

д) усі відповіді неправильні.

31. Уряд України вивчає можливість запровадження зовнішньоторговельних обмежень на імпорт. Наслідками такої політики може бути:

а) покращання сальдо балансу за поточними операціями;

б) скорочення українського імпорту;

в) зменшення рівня інфляції;

г) реальне знецінення гривні;

д) усі відповіді неправильні.

Практичні завдання

1. Чому дорівнює мультиплікатор видатків у відкритій економіці за таких умов: $C' = 0,8$; $t = 0,2$; $m' = 0,1$.

2. Як зміниться ВВП, якщо експорт зріс на 40 млн дол., імпорт зріс на 10 млн дол., $C' = 0,75$; $t = 0,25$; $m' = 0,1$?

3. У відкритій економіці держава збільшила видатки на 100 млн дол.

Як вплинуть імпорتنі закупівлі на приріст ВВП, якщо $C' = 0,8$; $t = 0,2$; $m' = 0,1$?

4. Маємо умови: $C = 200 + 0,7Y$; $IM = 100 + 0,1Y$; $I = 300$ млн дол.; $X = 400$ млн дол.

Розрахуйте приріст доходу внаслідок збільшення інвестицій на 50 млн дол. і експорту на 50 млн дол.

5. Функція імпорту має вигляд $IM = 1000 + 1Y$, експорт є екзогенною змінною. Дохід Y становить 600 млн дол., торговий дефіцит дорівнює 50 млн дол.

Визначте величину експорту.

6. Мала відкрита економіка перебуває під впливом світової економіки зі світовою ставкою відсотка 10 % і характеризується такими даними: $Y = 1000$ млн дол.; споживання дорівнює половині наявного доходу, чисті податки – 200 млн дол.; $G = 300$ млн дол.; $i = 5$ %; функція інвестицій має вигляд $I = 400 - 20i$.

Який рівень інвестицій у даній економіці?

7. За умов рівноважного платіжного балансу маємо: баланс товарів та послуг = –2000 млн дол.; чисті позики = –100 млн дол.; чисті поточні трансферти = 50 млн дол.; сальдо балансу рахунку руху капіталу – 1600 млн дол.

Яким буде сальдо статті платіжного балансу «Помилки та упущення»?

8. Торговельний баланс країни становить = –180 од., баланс поточних операцій = –150 од., збільшення офіційних резервів іноземної валюти = –30.

Визначте сальдо балансу офіційного рахунку.

9. Сальдо балансу за поточним рахунком $CA = -2000$ млн дол.; сальдо балансу за рахунком капіталу $KA = 1800$ млн дол. Сальдо статті «Помилки та упущення» = 100 млн дол.

На скільки зменшаться резервні активи, щоб урівноважити платіжний баланс?

10. У малій відкритій економіці $S - I = 100$ млн дол.; $X_n = 250 - 10q$; державні видатки зросли на 10 млн дол.

Чому дорівнює валютний курс?

11. Розрахуйте мультиплікатор видатків для відкритої економіки, яка характеризується такими даними: $Y = 40 + 0,8Y + X_n$; $X_n = 25 - m'Y + Xq$, де $m' = 0,2$; $q = 1$.

12. Припустімо, Україна пробує стабілізувати обмінний курс гривні до долара. До якого рівня потрібно зменшити внутрішню інфляцію, якщо економічне зростання в Україні становить 4 %, ціни в доларах щорічно зростають на 2 %, а співвідношення кількісної теорії грошей виконуються за постійної кількості товарів і послуг? Яким темпом має збільшуватися грошова маса?

13. Економіка характеризується такими даними: попит домогосподарств на вітчизняні блага $C = 0,8Y + 100$, а на імпорتنі – $IM = 0,2Y$. Функція інвестицій становить $I = 0,14Y + 5i - 150$. Державні видатки здійснюються виключно за рахунок податку на доходи, ставка якого становить 0,25. Екс-

порт країни – 100 млн дол. В обігу перебуває 300 млн дол., а попит на гроші для угод і гроші як активи становить відповідно: $L_1 = 0,5Y$; $L_2 = 50 - 2,5i$.

Визначте стан торговельного балансу країни за досягнення внутрішньої рівноваги її економіки.

14. За умови фіксованого валютного курсу попит на вітчизняні товари й послуги $C = 0,8Y - 100$, а на імпорتنі – $0,2Y$. Функція інвестицій має вигляд $I = 0,1Y - 5i - 150$. Ставка податку на доходи $t = 0,25$, державні видатки здійснюються виключно за рахунок податку на доходи. Експорт країни становить 100 грн. В обігу перебуває 300 грн. Попит на гроші визначається функцією $l = 0,5Y - 50 - 2,5i$. Функція експорту капіталу $X_k = 60 - 2i$.

Визначте стан платіжного балансу за умови внутрішньої рівноваги економіки.

15. Уряд збільшує державні видатки за умови фіксованого обмінного курсу та низької мобільності капіталу.

За допомогою моделі $IS-LM-BP$ знайдіть нову точку рівноваги.

16. Уряд збільшує державні видатки за умови гнучкого обмінного курсу та високої мобільності капіталу. За допомогою моделі $IS-LM-BP$ знайдіть нову точку рівноваги.

17. Сукупний випуск у відкритій економіці становить 1000 млн дол., сукупні видатки резидентів на товари й послуги – 1200 млн дол. Сукупний випуск у відкритій економіці становить 1000 млн дол.; сукупні видатки резидентів на товари і послуги – 1200 млн дол.; рахунок руху капіталу – 100 млн дол.

На скільки зміниться обсяг грошової маси в економіці, якщо Центробанк збільшить внутрішній кредит на 50 млн дол., а грошовий мультиплікатор дорівнює 3?

18. У країні з високою мобільністю капіталу і гнучким валютним курсом рівень ВВП менший від потенційного, а платіжний баланс має від'ємне сальдо.

Позначте на графіку наявну ситуацію, опишіть можливі заходи економічної політики, які дозволять економіці досягти стану подвійної рівноваги за умов повної зайнятості.

19. Уряд збільшує державні видатки за умови фіксованого обмінного курсу й низької мобільності капіталу. За допомогою моделі $IS-LM-BP$ знайдіть нову точку рівноваги.

20. Уряд зменшує податки за умови гнучкого обмінного курсу й високої мобільності капіталу. За допомогою моделі $IS-LM-BP$ знайдіть нову точку рівноваги.

21. Центральний банк збільшує грошову масу за умови гнучкого обмінного курсу й високої мобільності капіталу. За допомогою моделі $IS-LM-BP$ знайдіть нову точку рівноваги.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Івашина О. Ф. Макроекономіка : навч. посібник / О. Ф. Івашина, Р. Ю. Олексієнко, С. Ю. Івашина. – Дніпропетровськ : Університет митної справи та фінансів, 2015. – 97 с.
2. Батура О. В. Макроекономіка : навч. посібник / О. В. Батура, О. Ф. Івашина, Л. Ф. Новікова. – К. : Центр учбової літератури, 2007. – 236 с.
3. Задоя А. А. Макроекономіка : учебник / А. А. Задоя, Ю. Е. Петруня. – 3-е изд., перераб. и доп. – К. : Знання, КОО, 2008. – 381 с.

Допоміжна

1. Базилевич В. Макроекономіка / Базилевич В., Базилевич К., Баластрик Л. – К. : Знання, 2008. – 743 с.
2. Долан Э. Дж. Макроекономіка / Э. Дж. Долан, Д. Линдсей. – СПб. : ОЗТ «Литера плюс», 2000. – 405 с.
3. Кейнс Дж. Общая теория занятости, процента и денег / Кейнс Дж. – М. : Гелиос, 1999. – 352 с.
4. Макроекономіка : учебник / В. М. Гальперин и др. – СПб. : Экономическая школа, 1994. – 398 с.
5. Макроекономіка : підручник / за ред. А. Г. Савченко. – К. : Либідь, 2009.
6. Панчишин С. М. Макроекономіка : навч. посібник / С. М. Панчишин. – К. : Либідь, 2002. – 614 с.
7. Тарасевич Л. С. Макроекономіка [Электронный ресурс] : учебник и практикум для академического бакалавриата / Л. С. Тарасевич, П. И. Гребенников, А. И. Леусский. – 10-е изд., перераб. и доп. – М. : Юрайт, 2016. – 527 с. – Режим доступа : <https://www.biblio-online.ru/book/makroekonomika-390653>

Навчальне видання

ІВАШИНА Олександр Флорович
ІВАШИНА Світлана Юріївна
ОЛЕКСІЄНКО Роман Юрійович
МАТВІЙЧУК Ірина Олександрівна

**МАКРОЕКОНОМІКА.
ПРАКТИКУМ
(для самостійної роботи студентів)**

Навчальний посібник

Редактори: *Т. П. Дерев'янка, Л. І. Малигіна,
О. О. Смирнова, І. В. Орищій*
Комп'ютерна верстка: *О. О. Іщенко, Т. Г. Пунтус*

**Підписано до друку 11.11.2019. Формат 60x84 1/16. Папір офсетний.
Ум. друк. арк. 3,50. Облік.-вид. арк. 3,11. Наклад 100 прим.
Замовлення № 129.**

**Дніпро: Університет митної справи та фінансів
(свідоцтво про видавничу діяльність ДК № 6198 від 24.05.2018 р.)
49000, м. Дніпро, вул. Володимира Вернадського, 2/4**